

Katarzyna Garwol

Język Internetu i SMS-a zagrożeniem dla stylistyki języka polskiego

Edukacja - Technika - Informatyka 5/2, 322-327

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Katarzyna GARWOL
Uniwersytet Rzeszowski, Polska

Język Internetu i SMS-a zagrożeniem dla stylistyki języka polskiego

Wstęp

Komunikacja w Internecie ma szczególną postać. Styl wirtualnego dyskursu przenika nie tylko do języka używanego potocznie, ale również do języka oficjalnych wypowiedzi, często go zubażając i zastępując poprawną składnię internetowym slangiem. Badania na temat języka komunikacji wirtualnej, prowadzonej zarówno poprzez Internet, jak i przy pomocy SMS-ów, znajdują się w kręgu zainteresowań głównie językoznawców i socjologów. B. Rocławski pisze: „Niechlujstwo językowe jest jak zaraza. Przenosi się z jednego urządzenia do drugiego. Kiedy dziecko, czy może już młodzieniec, zacznie pisać teksty, posługując się klawiaturą komputera, to także zacznie omijać trudności i będzie pisać bez polskich liter. Jeden rodzaj błędów będzie usprawiedliwiał inne błędy” [Rocławski 2009: 109].

L.W. Zacher zauważa z kolei, że coraz ważniejszy staje się obecnie język komputerowych instrukcji, język software, język instrukcji związanych z używaniem Internetu, a w przyszłości także z technologią VR¹. W sieci oraz w SMS-ach kształtuje się specyficzna terminologia sieciowa i specyficzny język, który jest zróżnicowany w zależności od grup wiekowych, dziedzin czy tematów [Zacher 2009: 39].

Wpływ komunikacji wirtualnej na kształt potocznego i oficjalnego języka stał się obecnie tak powszechny, że często przestaje być zauważalny oraz nie traktuje się go jako realnego zagrożenia dla poprawności i stylistyki wypowiedzi.

1. Cechy komunikacji wirtualnej

Komunikacja za pośrednictwem komputera często określana jest skrótem CMC (ang. *computer – mediated communication*). Język, którym posługują się internauci, nazwany został „netspeak”. Zamiennie używa się też określeń „netlish”, „weblish”, „cyberjęzyk”, „dyskurs elektroniczny”, „interaktywny dyskurs mowy pisanej”, „komunikacja za pośrednictwem komputera” (CMC) [Koza 2007].

Internauci starają się przekazać jak najwięcej informacji w jak najkrótszym czasie, więc skracają wszystko, co tylko są w stanie. By uprościć sobie pisanie

¹ Virtual Reality – rzeczywistość wirtualna.

tekstu, stosują emotikony² i akronimy³. Charakterystyczne dla tej formy komunikacji jest też zwielokrotnianie znaków interpunkcyjnych („Co?????”), zwielokrotnianie liter („słuuuuucham”), nieużywanie polskich znaków („Dzien dobry”), stosowanie wersalików („PAMIĘTAJ”), niestosowanie dużych liter („czesc kasia”), używanie znaku podkreślenia („ladny_szuka_ladnej”), użycie gwiazdki („ku*****a”), przeplatanie wielkich i małych liter („DobrzeZeCieWidze”), pomijanie znaków interpunkcyjnych („Jutro jade do Krakowa Do zobaczenia”), stosowanie słów anglojęzycznych („wow”), stosowanie neologizmów („papatki”), stosowanie wulgaryzmów („ja pie*****e”) [http://is.muni.cz/th/179322/ff_m/Tobolova_dip_konecna_verze.txt].

B. Aouil wyróżnia trzy podstawowe cechy języka wirtualnego: ekonomiczność wypowiedzi, stylizacja na wzór języka angielskiego oraz tworzenie slangu, który odzwierciedla przynależność do grupy [Aouil 2007: 86–87]. Cechy te można zauważyć zarówno w języku internetowych czatów, blogów, e-maili czy SMS-ów, choć w różnym stopniu nasilenia.

Wydaje się, że wśród internetowych sposobów przekazu słowa pisanego blog jest tym, na którym pojawia się najmniej wulgarnych słów i słownej agresji. Jest to bowiem rodzaj internetowego pamiętnika lub dziennika, a autor bloga jest reżyserem jego kształtu. A. Gumkowska, M. Maryl i P. Toczyski przeprowadzili badania w formie ankiety na grupie 118 blogerów, którym zadali pytanie: „Czym różni się język blogów?” W odpowiedziach respondentów można wyróżnić dwie główne grupy odpowiedzi: potocznością i niechlujstwem [Gumkowska, Maryl, Toczyski 2009: 297]. Z potocznością badani wiązali kolokwializmy słowne, brak dbałości o stylistykę wypowiedzi. Za niechlujstwo uznali m.in. brak interpunkcji czy nieużywanie znaków fonetycznych.

Język bloga zbliżony jest do języka potocznego, naśladuje mowę codzienną, nastawioną na komunikację. Należy jednak podkreślić różnice między blogami młodzieżowymi pisanymi językiem potocznym a blogami literatów, dziennikarzy czy polityków, którzy starają się, aby język ich bloga był jak najbliższy językowi literackiemu.

Język internetowych czatów różni się od języka internetowych blogów przede wszystkim arogancją wypowiedzi oraz brakiem hamulców w wypowiedzianych opiniach. Wulgaryzmy na internetowych czatach i forach są używane nagminnie. Zdaniem W. Gruszczyńskiego, profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego i językoznawcy, używanie takich wyrazów stanowi z jednej strony naruszenie norm języka polskiego, ale z drugiej jest przejawem przestrzegania pewnej normy środowiskowej. Naruszenie jej lub zignorowanie mogłoby oznaczać wykluczenie użytkownika ze środowiska lub danie mu do zrozumienia, że jest

²Internetowe uśmieški (buźki) określające stan ducha rozmówcy.

³Skrótowce, słowa utworzone przez skrócenie wyrażenia składającego się z dwóch lub więcej słów

obcy w danej grupie. Tekst czytany przez osobę spoza grupy może niekiedy wydawać się niekomunikatywny i napisany jakimś szyfrem [Uździcka 2005: 508].

Język e-maili jest językiem bardziej wyważonym i stonowanym niż język czatu. Jest to spowodowane tym, że piszący e-mail nie jest osobą anonimową oraz że język e-maila przyjmuje formę komunikacji pisanej. E-mail to współczesna forma tradycyjnego listu, który jednak z uwagi na to, że może być niemal natychmiast wysłany przez nadawcę i odebrany przed odbiorcą, nie musi zawierać wszystkich ważnych treści. W przypadku listów tradycyjnych było to trudniejsze, gdyż z uwagi na czas, jaki był potrzebny na dotarcie listu do adresata, nie można było pozwolić sobie na wysyłanie listów jedynie z informacją cząstkową. Nie istniała tu opcja „za chwilę napiszę Ci resztę”, która jest możliwa w przypadku e-maila.

2. Wpływ komunikacji wirtualnej na język polski

Badania własne na temat przenikania języka wirtualnych rozmów do mowy potocznej przeprowadzono wśród 170 informatyków pracujących w firmach z branży IT na terenie Rzeszowa, wśród 315 studentów informatyki rzeszowskich uczelni oraz wśród 164 pracowników ZUS w Rzeszowie. Przeprowadzono je od listopada 2009 r. do grudnia 2011 za pomocą ankiety (N = 649) oraz wywiadów indywidualnych (N = 63).

Badania przeprowadzono w celu:

- Zdiagnozowania wpływu języka internetowych rozmów oraz języka SMS-ów na język potoczny używany w mowie i w piśmie.
- Określenia stosunku respondentów do zjawiska przenikania języka wirtualnego do języka potocznego.
- Zdiagnozowania skali problemu, jakim jest przenikanie języka wirtualnego do języka potocznego.

Badania te są częścią szeroko zakrojonych badań na temat negatywnego wpływu technik teleinformatycznych na współczesnego człowieka.

Przebadani informatycy oraz studenci informatyki były to osoby młode, w wieku zazwyczaj nieprzekraczającym 30 lat. Pracownicy ZUS były to osoby zdecydowanie starsze, zarówno od informatyków, jak i od studentów. Większość z nich z nich miała od 31 do 40 lat (48,8%). Informatycy to w przeważającej części mężczyźni (81,2%). Prawie sami mężczyźni byli również studentami informatyki (92,7%). Odwrotna proporcja mężczyzn do kobiet była natomiast wśród pracowników (81,1% kobiet oraz 18,9% mężczyzn).

Powodem, dla którego do badań wybrano osoby pracujące na stanowisku informatyka, studentów informatyki i pracowników ZUS w Rzeszowie, była właśnie ta odrębność zmiennych dotyczących wieku oraz płci. Dawało to podstawę do porównania wyników badań wśród osób, które w świecie wirtualnym się wychowały, do osób, które świat wirtualny musiały przyswoić jako nowość narzuconą im wraz z rozwojem cywilizacyjnym.

Respondenci zostali poproszeni o odpowiedź na pytanie: czy u siebie lub w gronie swoich znajomych zauważyli skłonność do używania zwrotów powszechnie stosowanych w rozmowach poprzez Internet lub w wiadomościach SMS. Taką skłonność zauważyło u siebie lub swoich znajomych aż 65,6% ogółu badanych. Najczęściej tę przypadłość obserwowali studenci (78,1%), rzadziej informatycy, (65,9%), natomiast najrzadziej obserwowali to pracownicy (41,5%). Jak pokazują powyższe dane, przenikanie słownictwa wirtualnego do mowy potocznej jest zjawiskiem powszechnym.

W dalszej kolejności badani zostali poproszeni o odpowiedź na pytanie: czy ich zdaniem komputeryzacja przyczyniła się do uproszczenia języka używanego w mowie i w piśmie. Aż 70,6% respondentów odpowiedziało, że tak. Najczęściej takiego zdania byli studenci (72,7%) i informatycy (72,4%). Nieco rzadziej opinię taką wyrażali pracownicy (64,6%).

Biorąc pod uwagę zauważalność problemu zubożania języka polskiego przez wpływ wirtualnych wypowiedzi, zastanawiające wydaje się, że rozmówcy rzadko poruszali tę tematykę w trakcie wywiadów na temat negatywnego wpływu komputeryzacji na życie współczesnego człowieka. Pojawiały się nieliczne głosy, że obecnie człowieka kształtuje język używany w wirtualnym świecie. Oto jeden z nich: „człowieka zaczęły kształtować różne portale, co daje się zauważyć w rozmowach” (student, mężczyzna). Na pytanie: jakby wyglądał świat w świecie pozbawionym komputerów, jeden z rozmówców podkreślił, że na pewno mówiłby lepszą polszczyzną: „komputery choć zakorzeniły się w wielu dziedzinach życia, to nie są niezbędne. Na pewno więcej bym czytał, umiał o wiele sprawniej liczyć, czytałbym więcej gazet i posługiwał się poprawną polszczyzną. Gorzej posługiwałbym się językami obcymi i studiował filozofię, bo informatyki by nie było” (student, mężczyzna).

Badanym zostało również postawione pytanie, czy przenikanie internetowego i SMS-owego słownictwa do mowy potocznej jest zjawiskiem negatywnym. Większość respondentów uznawała, że tak (41,1%). Najczęściej twierdzili tak pracownicy (54,3%), ale również często zdanie to popierali informatycy (44,7%). Najrzadziej negatywną stroną tego zjawiska dostrzegali studenci (32,4%).

W trakcie wywiadów w próbie określenia pozytywnych stron dla życia ludzi w świecie pozbawionym komputerów rozmówcy twierdzili, że byłyby nimi m.in.: „umiejętność prowadzenia rozmów, a nie krótkich informacji, czy SMS-ów” (informatyk, mężczyzna); „człowiek byłby bardziej odczytany w książkach” (student, mężczyzna); „w takim świecie ludzie spotykałoby się osobiście. Wzrosłaby kultura słowa oraz zapewne więcej by czytano i wiedzę czerpano z książek” (student, mężczyzna).

Powyższe analizy dają wyraźną odpowiedź na pytanie, czy język Internetu i SMS-ów przenika do mowy potocznej i czy problem ten jest dostrzegalny przez współczesnych ludzi. Zarówno na jedno, jak i drugie pytanie odpowiedź brzmi „tak”. Nieco inaczej wygląda próba określenia, czy jest to zjawisko nega-

tywne. Dla osób starszych wiekowo (pracowników ZUS) zdecydowanie tak jest. Osoby młodsze (informatycy i studenci) rzadziej uznają ten fakt za niepożądany. Przyczyna tego może tkwić w tym, że studenci i informatycy dorastali w świecie wirtualnych rozmów i rozmowy te stały się częścią ich języka oraz języka ich otoczenia.

Zakończenie

Komunikacja w Internecie ma szczególną postać. K. Data stwierdza, że „niektórzy badacze utrzymują, że język ten trudno zbadać, obawiając się, że stanowi on zagrożenie dla języka narodowego i kultury” [Data 2009: 132–133]. Przenikanie języka wirtualnego jest zjawiskiem nowym i poddanym stałej ewolucji. Ciekawe wydaje się pytanie, w którą stronę będzie ta ewolucja zmierzać? Czy dalej język polski będzie poddawał się wpływowi języka angielskiego, upraszczał swą postać zarówno w mowie, jak i w piśmie, czy też nastąpi powrót do pięknej, poprawnej polszczyzny, której używanie stanie się dla młodego pokolenia „trendy”. Choć wydaje się bardziej realna pierwsza opcja, to nie można wykluczyć drugiej. Polacy po otwarciu rynku zachwycili się nowinkami płynącymi z Zachodu, w tym np. przetworzonym jedzeniem, które można w łatwy i szybki sposób przyrządzić. Gdy jednak już nasycili się tym, co przyszło z Zachodu, zaczęli znów doceniać prostą, naturalną, rodzimą kuchnię, której siła tkwi w odmienności i tradycji. Czy tak będzie także w przypadku polskiego języka – czas pokaże.

Literatura

- Aouil B., Kajdasz-Aouil M., (2007) *Internet jako środowisko komunikacyjne* [w:] *Kultura i język mediów*, red. M. Tanas, Kraków.
- Data K. (2009), *Wpływ komunikacji sieciowej na współczesną polszczyznę* [w:] *Tekst (w) sieci: tekst, język, gatunki*, red. D. Ulicka, Warszawa.
- Gumkowska A., Maryl M., Toczyski P. (2009), *Blog to blog. Blogi oczyma blogerów. Raport z badania jakościowego zrealizowanego przez Instytut Badań Literackich PAN i Gazeta.pl* [w:] *Tekst (w) sieci: tekst, język, gatunki*, red. D. Ulicka, Warszawa.
- http://is.muni.cz/th/179322/ff_m/Tobolova_dip_konecna_verze.txt (25.04.2014).
- Koza D., *Słowem o słowie*, <http://koza.civ.pl/2007/09/18/blargon-i-netspeak/> (18.12.2007).
- Rocławski B. (2009), *Postać graficzna i ortograficzna polskich tekstów w sieciach* [w:] *Tekst (w) sieci: tekst, język, gatunki*, red. D. Ulicka, Warszawa.
- Uzdzińska M. (2005), *Pogawędka internetowa – między językiem mówionym a pisanym* [w:] *Język a multimedia*, red. A. Dytman-Stasieńko, J. Stasieńko, Wrocław.
- Zacher L.W. (2009), *Odrealnienie człowieka i jego świata. Wstępne uwagi i refleksje* [w:] *Człowiek a światy wirtualne*, red. A. Kieps, M. Sułkowska, M. Wołek, Katowice.

Praca zrealizowana w ramach badań statutowych numer 11.11.110.158.

Streszczenie

W życiu codziennym, zwłaszcza rozmawiając z ludźmi młodymi, daje się dostrzec, że posługują się oni często słownictwem zaczerpniętym ze świata wirtualnego. Zjawisko to jest dostrzegalne zwłaszcza w komunikacji pisanej. Przenikanie takiego słownictwa przechodzi również do języka oficjalnego, używanego w mediach, np. w przekazach dziennikarskich. Rozwój technologii teleinformatycznej skierował ewolucję języka w kierunku, który nie zawsze można uznać za właściwy.

Słowa kluczowe: język polski, komputer, telefon komórkowy, poprawność, stylistyka, ortografia.

Language of Internet and text messages as threat for stylistic od polish language

Abstract

In everyday life, especially while talking with young people can be noticed that they often use the vocabulary borrowed from the virtual world. This phenomena is especially visible in the written form of communication. Permeation of such vocabulary occur also in then official language, used in media, e.g. in journalistic transmissions. Development of information technology directed the evolution of language in the way, which not always can be considered as appropriate.

Key words: polish language, computer, cellular phone, correctness, stylistics, orthography.